

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. VIII. De adventu Commendoni Varsaviam, & de consilio illi in Castris
dato.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

tandem in commonstrata sibi divinitus veritate conquievissè, ab illa approbanda conspiratione, visis etiam, atque in somniis se deterritum fuisse affirmavit. Hæc hæreticorum conspiratio, cui ipsi confederationis indidere nomen, incredibile dictu est, quantum diligentia, studiique à Commendono positum sit, vt antiquaretur & confutaretur, & in quantam invidiam, execrationemque id factum apud omnes, scriptis etiam, & vulgatis ea de re alieno nomine libellis, vocaverit.

De adventu Commendoni Varsaviam, & consilio illi in castris dato.

C A P U T VIII.

APPELENTE deinde vere Commendonus Varsaviam venire maturavit, & Episcopos, & aliquot Catholicorum Principes, vt idem facerent per litteras monuit, quo spatium communicandis consiliis haberent, antequam advenirent alii, & æstu comitorum occuparentur animi. Cùm plerique in tempore adfuissent, omnes in domum suam coactos magnoperè hortatus est, vt animo, atque religione quantum magnitudo rei, & abhorrens à Christiano nomine scelus hæreticorum posceret, ad resistendum impiæ conjurationi se compararent. Acceperat enim hæreticos, nisi ei fœderi Catholici assentirentur, mori-

turos se potiùs quàm comitia haberi, & Catholicum Regem creari passuros, ferociter minari. Episcopi, cæterique pro se quisque polliciti sunt daturus operam, ne eorum officium in re maximè fidem Christianæ pietatis attingente desideraret. Convenit autem, vt totum negotium constanter quidem, sed leniter, amantèrque temporis causâ tractaretur, ne si in hæreticos ab ipsis pari impetu itum esset, ea contentio in periculosam aliquam seditionem erumperet, comitiâque impediret; sinendo eos incassum furere, quàm objiciendo se furentibus tutiùs conatus elisuros. Privatis inde colloquiis singulorum, de futuro Rege sensus explorans, præter admodum paucos Henrici esse omnes intellexit. Atque ipse jam antè sicuti sponte sua, dum licuit, & integrum fuit, rem ad vnum è Maximiliani filiis trahere fuerat conatus, maximè è communi re vtriusque gentis id esse existimans, ita defectione ab eo, & inclinatione in Henricum perspectâ contraxerat vela, intelligens sibi ita moderandum esse, vt neque nimium pro Cæsare tendendo, aduersa studia multitudinis incurreret, neque damnando Gallorum spes refragari favori in Henricum crederetur, cujus nomen non gloria solùm bellicæ virtutis ex victis ter justa acie, profligatisque magnis hæreticorum copiis commendabat, sed Catholicæ religionis eximia laudes illi omnium consensu tribuebantur. Et Commendono vitanda omnis animi vllis infecti partibus suspicio erat, nec vltra quàm vt

Catholicus Rex crearetur, Pontificis Maximi communis Christianorum Regum parentis Legato curæ esse videbatur debere, & repulso Cæsare, si Henricus quoque spe dejiceretur, nullus qui fieri posset, Catholicus alius è petentibus erat. Igitur ubi labefactatam, convulsamque petitionem Maximiliani sensit, quâ alienatione gentis ab eo, quâ cunctatione, atque erratis ipsius, timens jam ne hæreticis inter Ernesti, Henricique contentionem locus è suis aliquem intrudendi daretur, subsequi suo quoque studio rem ad Henricum inclinatum statuerat, eaque res Catholicis, qui jam ad Gallum flexerant animos, ac perinviti tamen Commendono non obsequebantur oppidò quàm grata fuerat, quos quidem ille dum de Cæsare non desperaret, & temerè concitatis in Henricum studiis haud satis fideret, retentare non destiterat. Cùm ergo quò multitudinis aura ferret, eò Principum studia sequerentur, nec qui inclinatos retineret, amplius esset, quin Henricum renunciaturi Regem essent, haud sanè dubium videbatur. Venere & Cæsaris Legati Varsoviam frequenti jam conventu, ac postera die ad Commendonum adiere, expositisque quæ mandata à Cæsare habebant, quæque post adventum suum in Poloniam egissent, & maximè tarditate excusatâ, petierunt ab eo, ut quorum antea comparaverat studia, eos in fide Cæsaris retineret, & se ad reliqua consilio, atque operâ juvaret. Commendonus neutrâ re se iis defutu-

rum pollicitus; vereri se tamen ostendit, ne ferus esset jam omnis conatus; siquidem & multitudo cuncta arbitrii sui fecisset, & Principes cum aliis alii de suis rebus transegissent, quos sicuti ipse quandiu licuit hortando, monendoque, & spem ostentando variè sustinuerat, ita certis pactorum vinculis, & inter se obstrictos, & competitoribus obligatos, vix sperandum videri à decreta, constitutaque sententia eos revocari posse. Jam frequens undique toto Regno Nobilitas armata, proceresque magnis amicorum, clientumque comitatibus convenerant, positisque in campo antè habendis comitiis, delecto tabernaculis omnia castrorum similia fecerant. Nec gladiis modò succincti omnes vagabantur, sed gregatim armati cum hastis, sclopis, sagittis, aliisque telis incedebant, & quidam præter armatorum præsidia, bombardarum quoque, ac bellicorum tormentorum apparatus, quo se communirent, adduxerant, ad bellum euntium magis, quàm ad comitia, civilemque conventum venientium more; prorsus ut ad invadendum alienum, non ad suum dandum Regnum venisse viderentur. Speciem certe præbuerunt, tanquam vi, atque armis, non sententiis, ac suffragiis decreturi eventum illorum comitiorum essent. Nec sanè quicquam mirabilius nobis visum, quàm quòd inter ~~inter~~ tot armatorum agmina, in tanta omnium rerum impunitate, cum nullum jus legum, nulla magistratum auctoritas esset, non cædes vlla facta, non

strictus gladius, non vlla ultra verborum certamen contentio, rixave sævierit; adeò gens sui sanguinis abstinens est, & civili dissidio, quod armis decernendum sit, abhorret. Ante omnia placuit legationes audiri, contendentibus hæreticis, vt inde protinus dato responso extra fines Regni summoventur, ne comitiorum libertati exterorum ambitus, & corruptelæ officerent. Alii, aut retinendos Varfaviæ omnes, aut si vtique abesse comitiis placeret, Legatos, qui ad petendum Regnum venissent, dimittendos in proximas vrbes, vbi hospitaliter, ac benignè habitus creationem novi Regis opperirentur, censebant. Atque hæc accepta sententia est, quâ haud fefellit hæreticos Commendonum Varfaviæ retineri, itaque nominatim de eo retulerunt, negantes libera comitia fore, si vnus ille adfuisset, qui tamen si nemini peteret palam Regnum, neminem tamen ignorare plurimum momenti allaturum, quocumque favor ejus inclinasset, ac ne reliquis quidem Reipublicæ consultationibus, præsentiam, auctoritatèmq; illius non magnum pondus, quâ intendisset addituram; & maximè Episcopos notantes, Gallinas super instantem Aquilam formidantes appellabant, ejusque respectu nec libera sententias dicere solitos, nec libera suffragia laturos criminabantur, ac in Senatu eorum interdum dicta refellentes, ea non domi concepta, sed aliunde afflata, ac tales non apud se nasci, sed ab Italia flare ventos, Commendonum defi-

11 33

gnantes, dictitabant: sed Catholicis decretum
 ruentibus nihil est immutarum. Ad VI. Id. Apri-
 lis omnium primò Senatus Commendono est
 datus, deduxere eum domo, missi à Senatu tres
 Episcopi, ac totidem alterius ordinis Senatores,
 & multi præterea privati officii causâ principes
 Nobilitatis. Senatus iisdem in castris ultra Vistu-
 lam, quam sublicio ponte junxerant, habeba-
 tur, tenso ad id in media planitie regio ingenti
 tabernaculo, Commendonum è curru, quo vectus
 erat, descendentem, ante tentorium Palatinus
 Cracoviensis, & Cotchevicius acceperere, alter Po-
 loniæ, alter Lithuaniae Marefciillus; sic enim ipsi
 eum magistratum, magnâ præditum potestate
 appellant. Ii, quod officium vni Regi præstare
 consueverunt, cum baculis Commendonum an-
 tecedentes, turbam ei summovertunt; cui intran-
 ti tabernaculum, consurgens vniversus Senatus
 obviàm est factus. Ipse ad principem sedendi lo-
 cum deductus, claudentibus latera hinc Gnesnen-
 si Archiepiscopo, hinc Cracoviensi Episcopo,
 consedit; idem Senatus fecit, circumfusâ nobi-
 lium multitudine, quantam capere locus poterat.
 Silentio factò litteras Pontificis Maximi Senatui
 reddidit, quibus recitatis, ipse orationem est ex-
 orsus, in qua non solùm de Rege Catholicæ fi-
 dei cultore creando differuit, sed etiam de inita
 ab hæreticis adversus eam fidem societate, verba
 fecit, quàm ea à Christiani animi sensu, ac religione
 abhorreret, ostendens. Id verò adeò conspirationis

auctores pupugit, summo silentio, attentisque audi-
 ri animis eum cernentes, vt Palatinus Sandomirien-
 sis contineri, quin dicentem interpellaret, non po-
 » tuerit. Quo cum honore appellato, Tu verò, inquit,
 » Legati officium transgressus, Confiliarii, ac Sena-
 » toris partes agere videris. Quæsumus te, vt Reipu-
 » blicæ nostræ, quæ utilia, aptaque sint iudicare
 » nos sinas, neque tu curiosius te in nostras res,
 » quàm peregrinum decet, intrudas; sed tantum si
 » qua à Pontifice mandata habes ea exequare. Sub
 eam vocem confurrexere vniversi Catholici Sena-
 tores, fremitusque increpantium, & filere Palati-
 num iubentium, vndique est ortus, tantaque indi-
 gnatio circumfusæ Nobilitatis fuit, vt minæ, con-
 viciâque jactarint in hæreticos, & proficientes è se-
 dibus suis Cotchevicius, & Laschius manum ad
 gladii capulum injecerint, secutusque periculo-
 sus aliquis tumultus foret, nisi, & ille conticuisset,
 & Commendonus rem minimè ad offensam,
 injuriâque vertisset, sed manu, vultuque æquæ ac
 antea pacato, nec vllam in partem commoto con-
 fidere, & conquiescere omnibus iussis conversus
 » ad Sandomiriensem, Neque ego, inquit subri-
 » dens, me ipsum, neque muneris mei officium,
 » quale sit, ignoro, & id ipsum quod tu mones, a-
 » go, vt Pontificis Maximi mandata exponam, ne-
 » que enim ille magis de Rege, quàm de vobis,
 » déque vestra Republica, vt salva, florénsque sit,
 » laborat, neque ego ex hoc loco tecum, aut figil-
 » latim cum illo, sed vniversè cum omnibus loquor:
 quòd

illo

quòd si ipse Senator non sum, ne tu quidem Senatus. Perrexit inde quæ cœperat adeò non interrupto ordine orationis, vt ne verbum quidem vllum exciderit eorum, quæ dicturus erat, auditusque est summo omnium silentio. Nos, quo res notior esset, ipsam orationem ejus subjiceremus, nisi ea exscripta, editaque in vulgus, legere cupientibus pateret.

De comitiis habitis, & Henrico Rege creato.

CAPUT IX.

CUM hæc Commendonus perorasset, Senatûs Principes in medium tentorium coïvere, & pauca inter se collocuti, ad suum quisque locum rediere. Tum consurgens Archiepiscopus Gnesnensis Senatûs nomine Pontifici Maximo, & Commendono gratias egit, quòd Polonia salutis tantam curam gererent, daturumque operam Senatûm dixit, vt à consiliis, monitisque ejus paternæ benevolentia, atque officii plenis, ne discederet. Post hæc Commendonus discessit, prosequente vsque ad currum vniverso Senatû, præter illum ipsum Sandomiriensem interpellatorem, & paucos hæreticos. Qui quidem Sandomiriensis, & gravissimis postea verbis est à Senatû objurgatus, & magnæ ea res invidia illi fuit.

Aaa